

רב ארי קילסון : מראי מקומות- כתובות ע"ד

- (א) **והא הכא דכטעות אשה אחת דמי, ופליגי, התם נמי בהא קמיפלגי וכו'- פרש"י,** דר"א במגרש את הגדולה נמי אמר דכי החזירה אסורה לייבם, דטעמא לאו משום קדושי טעות הוא, אלא משום גזירה, וא"כ אי"ז פלוגתא בין ר"א ורבנן, וגם ר"א מודה דגמר ובעל לשם קידושיין. ותמה **רעק"א**, הא ודאי צריך לומר דר"א ס"ל דכשהיא קטנה וגדלה אצלו מן הדין אסור ליבם, דאם מותר מן הדין ליבם, א"כ מה גזרה שייך כשגירשה והחזירה כשהיא גדולה, הא אפי' אם יאמרו שהיתה יתומה בחיי האב, הא עתה חזינן שהיא גדולה, וא"כ ודאי קידשה בעת גדולתה, אע"כ צ"ל דאין אדם יודע שאין קידושי קטנה כלום, וא"כ שפיר יש לחוש שיאמרו שהיא יתומה בחיי האב, ועתה גדלה אצלו. **ועע"ש** מה שהק' בכל הדמיון בין קטנה יתומה בחיי האב לסוגיין, ומה חילוק שייך בין אשה א' ובין ב' נשים בזה, ע"ש מש"כ בזה [ולכאור' קר' צ"ע].
- (ב) **עד שיחכונונו שניהם- ע' בחכם צבי (סי' א', הובא בקצות החושן [רע"ה, ד'], הבאנו דבריו לעיל),** שכו' "וצריך חקירת חכם אי הך כוונה דבעינן בחליצה היינו מטעם דמצוה היא וכעין כוונת המצות דפסקו רוב הפוסקים דמצות צריכות כוונה, או כעין כוונת הקנאות דבעינן דעת מקנה וקונה, ... והנראה לענ"ד דכוונה זו האמורה בחליצה אינה אלא מטעם הקנאה, וכו'". וכי' הקצות דק' לומר דדעת הקנאה היא, דהא מבואר בסוגיין דצריך דעת האשה ג"כ, ואם הקנאה היא, הא דעת האשה אינה צריכה להקנאה כיון דאיכא דעת אחרת מקנה. ולא ביאר שיטתו בזה, וע' **בשערי ישר (ז', ו')**, דנקט בדעת הקצות דס"ל כצד האחר של החכ"צ, דהיינו דהכוונה הוא כוונת מצוות. וכי' השע"י דלכאור' ק' לומר כן, שהרי מבואר **בטור ושו"ע (אה"ע קס"ט)** דצריך שיוכנונו האיש והאשה שתהא היא מותרת לשוק, ואם כוונת מצוה בעלמא היא, א"כ מה לי לכוון להתירה לשוק, הרי כל הכוונה צריך להיות רק לקיים מצות ד'. וביאר השע"י ענין הכוונה, "אלא ענין הכוונה בזה דאם חלצה נעלו סתם אין מעשה חליצה זו נחשבת לחליצה המתרת רק לחליצת נעל בעלמא, והכוונה מועלת להחשיב את המעשה, וכיון שהמעשה נעשית ע"י שניהם בעינן כונת שניהם".
- (ג) **תנאה דאפשר לקיומי ע"י שליח כי התם וכו'- ע' בתוס' בנזיר (יא.)** מה שהק' מהא דשייך תנאי בנזירות, אף שאין שייך קבלת נזירות ע"י שליח, וע"ע בגלה"ש שם לענין נדרים, וע"ע בחי' הגרי"ז על הרמב"ם (ריש הל' נזירות) בענין זה, ואכ"מ.
- (ד) **דלא אפשר לקיומי ע"י שליח כי התם וכו'-** ומה דלא מהני חליצה ע"י שליח, כ' **הרא"ש** ביבמות (פרק י"ב, ט"ו) "דבעינן וחליצה נעלו מעל רגלו". וע' **בקובץ שעורים (רנ"ב)**, שהביא טעם זה שכו' הרא"ש מהר"ח **אור זרוע**, והק' עליו דהא אי"ז קרא יתירא למעט שליחות. עוד הביא מהר"ח א"ז דמה דלא מהני שליחות אולי הוא משום דצריך להיות חליצה דומה ליבום, וכמו דלא מהני שליחות ביבום, ה"ה דלא יועיל גם בחליצה. וע' **בשערי ישר (שער ז', ריש פרק ח')**, שכו' לייסד (ועל דרך דברי הגרי"ח בספרו) דבחליצה אין כח התרה נעשה על ידו, אלא שהוא צריך לכוון לעשות המעשה, וההתרה נעשית ע"י שמים, אבל הוא אינו הפועל. וא"כ, כמו שאינו מסור בידם כח ההתרה כשעושים בעצמם, כמו כן אין בידם להעמיד שליח במקומם שיהי' מעשה השליח מועיל, דלא מצינו שגלתה התורה שהיני מעשה השליח העומד במקום הבעלים להתיר ולאסור אלא בענינים שכח ההיתר והאיסור מסור לבעלים. וכע"ז אי' **בקובץ הערות (ע"ו, ז')**, ע"ש. **וכע"ז כ' האור שמח (יבום ד', כ"ד, ד"ה אולם)**, שיש ב' ענינים, ענין שעיקרו הוא הפעולה, וענין שהעיקר הוא הכוונה, ודברים שנמסרין לשליח הם שעיקרן הכוונה והרצון, וע"ז ג"כ שפיר מהני תנאי, אבל בחליצה, שאינו נמסר לשליח, היינו משום שעיקרו בגוף המעשה, ולכן לא שייך ע"י שליח. וע"ש בהמשך שהסביר טפי לענין תנאים, דכל המושג של תנאים הוא שייך רק בכוונה ודעת, ולא בפעולה גרידא.
- (ה) **דלא אפשר לקיומי ע"י שליח כי התם וכו'- פי' תוס',** דהיינו טעמא, משום דהואיל והמעשה בידו כ"כ שיכול לקיימו ע"י שליח, סברא הוא שיהא כמו כן בידו לשוויי בי' תנאה, משא"כ חליצה, דא"א לעשותה ע"י שליח, נמי לא הוי בידו למירמי בי' תנאי' [ואולי ההסבר הוא ע"פ דברי האחרונים שהבאנו לעיל, דרק היכא שהוא פועל המעשה, דאו יכול לעשות שליח, הוא ג"כ הפועל בנוגע שיכול להשוות בו תנאין]. **אולם המאירי פי' באור"א**, דכ' בנוגע מעשים דיכול לעשות ע"י שליח, "שכל כיוצא בזה המעשה חלוש והתנאי מבטל, אבל החליצה א"א לעשותה ע"י שליח, ואין תנאי מבטלו".
- (ו) **כי התם- פרש"י,** שהרי משה צוה ליהושע לתת להם את הארץ, שהי' שלוחו של משה ונתנה להם. ע' **בפני יהושע** שהק' דהא משה לא התנה ליתן להם משלו כלל, וא"כ איך הי' יהושע שלוחו. וע"ש עוד מה שהק', וסיים דאולי ארץ סיוחן ועוג באמת הי' של משה לבדו, שהי' מלך, והוא נהג טובת עין ונתנה לכלל ישראל, וא"כ שפיר הי' יהושע חשיב שליח של משה בזה. ובוזה יישב נמי מה שמשה לא שאל פי הדיבור בזה, לפי שלא הי' צריך לעשות כן, וע"ש מש"כ ליישב באור"א.
- (ז) **ע"מ שתתן לך וכו'- פסק הרמב"ם (יבום ד', כ"ד)** דחליצה מוטעת כה"ג מהני, ולא ביאר הטעם. וכי' הרמב"ם בהל' אישות (ו', א'- ב') כל משפטי התנאים, ולא הזכיר הא דהיכא דאי אפשר ע"י שליח אין יכולין לעשות תנאי עליה. וכי' **המגיד משנה** (אישות שם) דמה דלא הזכיר הרמב"ם דין זה, היינו משום דסמך על מה שכו' בהל' יבום דע"מ שתתן לך ר' ז' וכו' מהני, וזהו ודאי משום דא"א ע"י שליח. אבל **הכסף משנה** שם חולק, וכי' דבאמת הרמב"ם ס"ל דצריך שיהי' הדבר יכול להעשות ע"י שליח. והביאור בסוגיין הוא מטעם אחר, דהואיל ועשה המעשה, "אלא הטעם שכיון שעשה מעשה מחל התנאי", ולא קי"ל כהסוגיא בכתובות (עד.) דכ' דהטעם הוא משום דא"א לעשות ע"י שליח. וכי' **הלחם משנה** דיוצא מדברי הכ"מ דהיכא דעשה התנאי בסוף החליצה, דשם אין שייך לומר דמחל התנאי, דאז ודאי התנאי חל. עוד כ' להק' עליו, דא"כ

יצא דלא מהני תנאי בשום מכר ומתנה אא"כ אמר התנאי בגמר הקנין, דאל"כ לימא דמחל התנאי. **וע"ע בשערי ישר** (ד', ח', ד"ה ונראה ע"א), שכ' דמה דלא הזכיר הרמב"ם הא דהיכא דא"א לעשות המעשה ע"י שליח אין תנאי מועיל, אי"ז משום דהרמב"ם לא ס"ל כן, אלא משום דלא כ' בגדרי תנאים אלא הפרטים איך לעשות ולפרש דיבור התנאי, ואיזה תנאי יכול להתנות. אבל הענין של יכולת לעשות שליח, דין זה הוא כלל בעיקר הדבר מה שיש בכח תנאי לבטל את המעשה, וכמש"כ לעיל בפרק זה, דכל שאינה מסור בידו הכח לעשות שליח, דהיינו דאין בידו כח ההתרה, ממילא אין בידו לעשות תנאי. וע"ע מש"כ בחי' הגר"ח על הש"ס (אות צ"ג) לבאר דברי הרמב"ם.

(ח) **דאיתקוש הויות להדרי- כ' רעק"א** דהיינו דכל ענין הוי' א' הוא, וא"כ נהי דהמעשה ביאה א"א לקיים ע"י השליח, מ"מ כיון דהקידושין אפשר ע"י שליח ע"י דבר אחר, כגון כסף ושטר, מקרי יכול לקיים ע"י שליח. אולם דייק דרש"י לא פי' כן, אלא דהיקש ממש הוא, דהוקש קידושי ביאה לקידושי כסף ושטר. והק' רעק"א ע"ז, דכיון דמצינו מכח ההיקש דיכול להתנות בביאה, א"כ נילף מזה גם לעלמא, כגון בחליצה, דאפשר להשוות בי' תנאה אע"פ דא"א לעשותו ע"י שליח. וכ' בקובץ **שעורים** (רנ"ד) ליישב קו' רעק"א דבאמת א"א ללמוד מקידושי ביאה, דאיכא למיפוך דשאני קידושי ביאה דאפשר לקידושין להיות ע"י שליח באו"א, אבל מ"מ לא הי' רש"י רוצה לפרש כדברי רעק"א, דקידושי ביאה למדין מתנאי ב"ג וב"ר (ואי"צ היקש ממש), דסב"ס אין קידושי ביאה דומין לתנאי ב"ג וב"ר, דהא א"א ע"י שליח. **וע"ע בקובץ הערות** (ע"ו, ח') שהק' דלכאור' לפי ביאורו בהא דאמר' מלתא דליתא בשליחות וכו', פשוט שאין שייך לחלק בין קידושי ביאה ובין קידושי כסף ושטר, וא"כ מה הק' הגמ' בכלל (הא פשוט כמש"כ רעק"א בביאור התירוץ). וכ' לפרש דס"ל להגמ' שיש מקום לחלק בין קידושי כסף ושטר לקידושי ביאה, ד"ל דאף אם קידושי כסף ושטר מהני בתורת קנין, קידושי ביאה אינו כן, אלא הוי ממילא אשתו משום שנוהגין באופן אישות. וע"ז יישב הגמ' שאינו כן, אלא דאתקש הויות להדרי, דהיינו דאופן קנינם שוה. וכ' דבזה ג"כ יש ליישב קו' רעק"א הנ"ל על רש"י, דבזה מובן למה צריך להיקש ממש.

(ט) **ר"מ אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר, ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר- פרש"י**, דרק בנדריים שצריכים היתר חכם אמר' דלא יחזיר, משום שיאמר אילו הייתי יודע, וכו', אבל בנדריים שיכולים להפר, אמר' לו דהי"ל להפר. וביאר התוס' יו"ט על המשנה בגיטין שם, דלכאור' זהו ר"מ לשיטתו בנדריים דאם אמר הבעל לא הייתי יודע שזה נדר, מ"מ אינו יכול להפר ביום שלאח"ז, דאמר' דהי"ל להפר, וה"ה כאן שאינו יכול לקלקלה, אלא אמר' שהי' לו לדעת שיכול להפר. אולם הק' דבמשנה שם אי' דהאומר שאינו יודע בכלל שיש מושג של הפרה, יכול להפר ביום שלאח"ז, ולא פליג ר"מ. וא"כ, לכאור' הי' לנו לחוש כאן ג"כ שיאמר כן ויקלקלה. וכ' הרש"ש בגיטין (מו). דאינו יכול לומר דלא הי' יודע שיש מפירין (לגבי זה), דהא זיל קרי בי רב הוא, ולא הי' לו למהר לגרשה (אלא הו"ל ללמוד), משא"כ בהיתר חכם דאינו מפורש בקרא. וע"ע בתו"ט מש"כ לתרץ, וע' מה שהק' עליו הרש"ש.

(י) **ר"א דאמר א"א רוצה שתתבזה אשתו בב"ד- וק'**, למה צריכה ללכת בפני ב"ד, לישלחה שליח לבוא לב"ד תחתיה ולשאול על נדרה. וכ' הריטב"א בגיטין (מו, וכאן בקיצור) מרבו דמהכא שמעי' דאין נשאלין ע"י שליח. ומה ששאל הגמ' בנדריים (ח): בעל מהו שיעשה שליח לחרטת אשתו, היינו דוקא בעל, דאשתו כגופו, אבל שאר אינשי ודאי לא יועיל שליחותו. ומה דלא אמר' כאן שהבעל נעשה שליח בשבילה, כ' החי' הר"ן (שם) דכ"ש שאין אדם רוצה שיתבזה הוא בב"ד ע"י שנעשה שליח לחרטת אשתו (וע' בל' הריטב"א מש"כ לתרץ, ולכאור' משובש הוא, ואולי באמת כוונתו כמש"כ הר"ן]. אולם עוד הביא הריטב"א מאיכא מאן דמפרש דס"ל דאין ראוי מכאן, דמה שאין אדם רוצה שיתבזה אשתו בב"ד אין הביאור משום שהיא בעצמה הולכת לב"ד, אלא משום שב"ד שומעין נדריה, אבל ודאי י"ל דבעלמא עושין שליח להיתר נדרים. ומה שהגמ' בנדריים שואל לגבי בעל, היינו לרבותא, דאולי אינו שליח נאמן, שהוא אינו רוצה שתמצא פתח לנדריה, אבל שאר שלוחים ודאי שולחים (וע"ע בר"ן בנדריים שם).

(יא) **המוציא את אשתו משום נדר לא יחזיר, משום שם רע לא יחזיר- כ' תוס'** דלפי הטעם של קלקול, לא יהי' גט בטל ובניה ממזרים בשביל אותו קלקול, שהרי לא עשה תנאי גמור. דאם הי' תנאי גמור, א"כ מה מועיל מה שאמר דלא יחזיר, הא בכך לא יבטל התנאי, ומה ס"ל למ"ד דלא חייש לקלקולא. ולכן כ' דודאי לא תנאי גמור הוא, אלא שאמר לה משום שם רע אני מוציאך, וליכא אלא לעז בעלמא. וע' בפני יחושע בגיטין (מו. ד"ה בא"ד ורש"י), שכ' לדקדק מרש"י שם דבאמת ס"ל שעשה תנאי גמור. וליישב קו' תוס', כ' דאפשר דכיון שאמר לו הוי יודע וכו', הרי אמרנו לו שאסור לו לגרש על תנאי זה, וא"כ אע"ג דמעיקרא אמר בפירוש על תנאי, אפ"ה כיון שאמר לו הוי יודע, ואעפ"כ נתן לה הגט, אנן סהדי דבטלו לתנאי, וגמר וגירש אדעתא דידן.